

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

**Серія:
Педагогічні науки**

**Series:
Pedagogical Sciences**

**Випуск 221 (2025)
Edition 221 (2025)**

**Кропивницький – 2025
Kropyvnytskyi – 2025**

УДК 378

Н 34

DOI випуску: 10.36550/2415-7988-2025-1-221

Н 34 Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2025. Випуск 221. 486 с.

ISBN 978–7406–57–8

ISSN 2415–7988 (Print)

ISSN 2521–1919 (Online)

ICV 2020 = 77.92

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (галузь знань: А Освіта), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення №599 від 27.07.2023 р. Ідентифікатор медіа R30-01123.

Редколегія:

Головний редактор:

Філоненко О. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Члени редакційної колегії:

Габелко О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент Центральноукраїнського університету імені Володимира Винниченка

Давидович Н. – професор, університетський центр Самарія, Аріель, Ізраїль

Довга Т. Я. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Жатан Є. – професор Гданського університету, Польща

Клім-Клімашевська А. – доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

Лещенко Г. А. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Окольніча Т. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Остенда О. – професор технологічного університету, Катовіце, Польща

Радул О. С. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Растригіна А. М. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Рацул О. А. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Рябовол Л. Т. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Савченко Н. С. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Савченко Л. О. – доктор педагогічних наук, професор Криворізького державного педагогічного університету

Садовий М. І. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Друкується за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 27.10.2025)

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2025

UDK 378

A 34

DOI issue: 10.36550/2415-7988-2025-1-221

A 34 Academic notes. Series: Pedagogical Sciences. Kropyvnytskyi: Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, 2025. Edition 221. 486 p.

ISBN 978–7406–57–8

ISSN 2415–7988 (Print)

ISSN 2521–1919 (Online)

ICV 2020 = 77.92

«Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences» is included into the List of Scientific Professional Publications of Ukraine, **category «B»** (field of knowledge: A Education), Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 of 02.07.2020.

The collection is registered in the international catalogues of periodicals and database Index Copernicus, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat, publications are assigned a DOI digital object ID.

Registration of the entity in the field of print media: Decision of National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting No. 599 dated July 27, 2023. Media **Registration Identifier R30-01123**.

Editorial Board:

Academic editor:

Filonenko O. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Editorial Board:

Habelko O. M. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Davidovitch N. – Professor, Ariel University Center of Samaria, Israel

Dovha T. Y. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Szatan E. – Professor University of Gdansk, Poland

Klim-Klimashevskaya A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Natural-humanitarian University of Siedlce, Republic of Poland

Leshchenko H. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Okolnychy T. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ostenda O. – Professor of University of Technology, Katowice

Radul O. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Rastrygina A. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ratsul O. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ryabovol L. T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Savchenko N. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Savchenko L. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kryvyi Rih State Pedagogical University

Sadovyi M. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Published by the resolution of the Academic Council of the
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (Protocol № 4 from 27.10.2025)

© Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian
State University, 2025

ВЕЛИКДАН Юлія, ХИЩЕНКО Олег ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	148
ГОНЧАРЕНКО Леся ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА В КРАЇНАХ ЄС: ВІД НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ ДО НАДНАЦІОНАЛЬНОГО ВИМІРУ.....	154
ГЛУЩУК Володимир ІНТЕГРАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УЧНЯ: ВІД ГІПОТЕЗИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ МОДЕЛІ.....	160
ШРАМКО Оксана МУЗИЧНА ОСВІТА ЯК ТВОРЧО-КОМУНІКАТИВНЕ СВІТОВІДНОШЕННЯ.....	165
ДУНАЄВСЬКА Тетяна ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНOSTІ ТА ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	169
ЖУКОВ Василь МОРАЛЬНИЙ ВИБІР У СТРУКТУРІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	173
ЗАДОРОЖНА Олександра КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ЧИСЛІВНИКА В БАЗОВІЙ ШКОЛІ.....	179
ЗАХАРОВА Оксана, МАХНО Вікторія ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	184
ІВАСЮК Андрій, КИРИЛЕНКО Олена МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ДО РОЗРОБКИ ВІРТУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДОДАТКІВ.....	190
КОРЯКІНА Ірина ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗДАТНОСТІ ДО ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СПРИЙНЯТТЯ ТВОРІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	194
КРАСНОВ Олександр ПРОВІДНІ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УКРАЇНІ (1991-2025 рр.).....	198
КРИВОНОС Олександр, КРИВОНОС Мирослава, КУЛИК Сергій, ТАРАНОВИЧ Ольга ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CODEMONKEY ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОГРАМУВАННЯ УЧНІВ.....	205
ЛЯШЕНКО Ростислав ІНТЕГРАЦІЯ ГУМАНІТАРНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ.....	211
МАЛЬОВАНА Яна ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	215
МАРИНЧЕНКО Євгеній МІСЦЕ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ ТВАРИННИЦТВА» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ (АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО).....	220
МАРКОВА Олена, ЦЕРБАТЮК Наталія ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЗАШКІЛЬНУ ОСВІТУ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОГО НАПРЯМУ (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД).....	223
МИХАЛЬЧЕНКО Наталія ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК СКЛАДОВА ГОТОВНОСТІ ДО РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСІЇ ДІТЕЙ.....	231
МОЧАН Тетяна РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	236
НАРОВЛЯНСЬКА Марина ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	240
НЕБОРАК Катерина РОЗВИТОК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТИВ.....	245
ОНОПРИСНКО Ольга, ОНОПРИСНКО Олександр ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ВОЛЕЙБОЛУ.....	249
ПИЛИПЧУК Віталій РОЛЬ ЗВИЧАЄВО-ОБРЯДОВОЇ ПРАКТИКИ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ В СІМ'Ю ТА ГРОМАДУ УКРАЇНЦІВ ХІХ – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	254
РАЗВОВА Марина АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТМІКА» В СИСТЕМІ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ.....	258
ПОЧКА Каріна ПРОФЕСІЙНА АКТИВНІСТЬ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	263

УДК 37.091.33:7

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-236-240

МОЧАН Тетяна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7598-1988>
e-mail: tsybar1975@gmail.com

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті обґрунтовано значення образотворчого мистецтва як дієвого інструменту розвитку креативного мислення та всебічного розвитку особистості здобувача початкової освіти. Встановлено, що креативність є однією з провідних якостей, що визначають конкурентоспроможність людини та її здатність адаптуватися до нових викликів в умовах швидких технологічних змін та зростання ролі інновацій. Креативність ґрунтується як здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення, активно поєднувати знання та досвід у пізнавальній та практичній діяльності. Акцентовано увагу на тому, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку творчого потенціалу, оскільки саме в цей час активно формуються пізнавальні процеси, уява, фантазія та емоційна сфера дитини. Здійснено аналіз наукових досліджень, який засвідчив значний потенціал образотворчого мистецтва як засобу розвитку креативного мислення молодших школярів. Окреслено педагогічні умови, які забезпечують ефективний розвиток творчого потенціалу дітей, зокрема: використання продуктивних методів навчання (евристичних, проблемних); надання свободи вибору у творчій діяльності; застосування інтерактивних та ігрових технологій; створення сприятливого освітнього середовища. Встановлено, що поєднання традиційних та інноваційних методів навчання сприяє формуванню художнього смаку, здатності нестандартно мислити, генерувати ідеї та ефективно самовиражатися за допомогою образотворчого мистецтва. Наголошено на ключовій ролі вчителя початкових класів, який створює психологічну атмосферу підтримки, заохочує учнів до самостійності, творчих експериментів та взаємодії. Зроблено висновок, що професійна компетентність та діяльність вчителя значною мірою визначають, наскільки сприятливим буде освітнє середовище для розвитку креативного потенціалу кожної дитини.

Ключові слова: креативне мислення, творчі здібності, молодші школярі, початкова школа, образотворче мистецтво, педагогічні умови, методи навчання, інноваційні технології, інтеграція, творчі завдання.

MOCHAN Tetiana –

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Theory and Methods
of Primary Education Mukachevo State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7598-1988>
e-mail: tsybar1975@gmail.com

DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING IN YOUNGER SCHOOL-AGE CHILDREN THROUGH VISUAL ARTS

The article substantiates the significance of visual arts as an effective tool for developing creative thinking and the comprehensive development of primary school students. It is established that creativity is one of the leading qualities that determine a person's competitiveness and ability to adapt to new challenges amid rapid technological changes and the growing role of innovations. Creativity is interpreted as the ability to generate new ideas, find non-standard solutions, and actively combine knowledge and experience in cognitive and practical activities.

Attention is drawn to the fact that the younger school age is a sensitive period for the development of creative potential, as cognitive processes, imagination, fantasy, and the emotional sphere of the child are actively forming during this time. An analysis of scientific research has confirmed the significant potential of visual arts as a means of developing creative thinking in younger schoolchildren.

The article outlines pedagogical conditions that ensure the effective development of children's creative potential, including the use of productive teaching methods (heuristic, problem-based), providing freedom of choice in creative activities, applying interactive and game-based technologies, and creating a supportive educational environment. It is established that the combination of traditional and innovative teaching methods contributes to the formation of artistic taste, the ability to think non-standardly, generate ideas, and effectively self-express through visual arts. The integration of visual arts with other forms of art promotes the development of divergent thinking, imagination, independence, and intrinsic motivation in students.

Emphasis is placed on the key role of the primary school teacher, who creates a psychologically supportive atmosphere, encourages students' independence, creative experimentation, and collaboration. It is concluded that the professional competence and pedagogical sensitivity of the teacher largely determine how favorable the educational environment will be for developing the creative potential of each child.

Key words: creative thinking, creative abilities, younger schoolchildren, primary education, visual arts, pedagogical conditions, teaching methods, innovative technologies, integration, creative tasks.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному суспільстві креативність та здатність до творчої самореалізації розглядаються як одні з провідних чинників успішності особистості. В умовах швидких технологічних змін, глобалізації та зростання ролі інновацій творчість стає необхідною якістю, яка визначає конкурентоспроможність людини на ринку праці

та її здатність адаптуватися до нових викликів. Креативне мислення забезпечує уміння знаходити нестандартні рішення, генерувати нові ідеї, критично осмислювати інформацію та визначати індивідуальну стратегію розвитку, що набуває виняткового значення у системі освіти.

Особливо важливим є формування креативного мислення в молодшому шкільному віці,

оскільки цей період характеризується високою пластичністю психіки, активним розвитком уяви, фантазії та допитливості. Діти цього віку від природи схильні до експериментування та пошуку нестандартних рішень, тому завдання вчителя початкових класів полягає у створенні таких умов, які б сприяли розкриттю їхнього творчого потенціалу. Образотворче мистецтво у цьому контексті виступає потужним засобом розвитку креативного мислення. Воно поєднує в собі емоційно-ціннісний і пізнавальний аспекти діяльності, забезпечує можливість вільного самовираження та стимулює у дітей здатність мислити нестандартно, генерувати власні ідеї та бачити різні способи вирішення завдань. Водночас, у практиці початкової школи розвиток креативності через образотворчу діяльність часто зводиться лише до відтворення зразків, що не повною мірою відповідає сучасним освітнім цілям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку креативного мислення в освітньому просторі України останніми роками привертає посилену увагу вчених і практиків, що зумовлено як концептуальними засадами реформування загальної середньої освіти, так і вимогами до формування ключових компетентностей учнів. Так, І. Демченко, М. Пічкур, Т. Близнюк здійснили аналіз ключових філософських, психолого-педагогічних і методичних понять творчого розвитку молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. Автори підкреслюють, що образотворче мистецтво має значний творчорозвивальний потенціал, який проявляється як у безпосередній образотворчій діяльності учнів, так і в змісті інтегрованого курсу «Мистецтво». Важливим напрямом наукових пошуків є аналіз освітніх програм для початкової школи. Зокрема, В. Павленко наголошує, що змістові лінії мистецької освітньої галузі взаємодоповнюють одна одну та комплексно впливають на розвиток творчості й формування креативності учнів. Дослідниця пропонує низку ефективних методів, спрямованих на розвиток креативності здобувачів початкової освіти. Особливу увагу вчені приділяють підходам, які розширюють художньо-творчий простір дитини та сприяють розвитку креативного мислення шляхом поєднання різних видів мистецької діяльності. У цьому контексті А. Алтухова, А. Пятак, О. Лобова та А. Сидорська підкреслюють значення інтеграції образотворчого мистецтва з музикою, хореографією та трудовою діяльністю молодших школярів як дієвого чинника формування їхніх творчих здібностей.

Аналіз наукової літератури засвідчує наявність ґрунтовної теоретичної й методичної бази щодо розвитку креативного мислення дітей молодшого шкільного віку засобами образотворчого мистецтва. Водночас, актуалізується потреба в удосконаленні практичних підходів, спрямованих на ефективне формування творчого потенціалу учнів.

Метою статті є окреслення теоретичних засад і методичних підходів до розвитку креативного мислення здобувачів початкової освіти засобами образотворчого мистецтва.

Соціальний запит на формування креативної особистості відображено у чинних законодавчих актах у сфері освіти, де акцентується важливість розвитку унікальної, самостійної та здатної до творчості людини. Зокрема, у Законі України «Про освіту» підкреслюється, що освітній процес має забезпечувати не лише набуття системи знань і формування наукового світогляду, а й розвиток креативності, здатність до самостійного пізнання, самоосвіти та самореалізації [3]. У Концепції «Нова українська школа» також наголошується на необхідності розкриття творчого потенціалу учнів, спроможності до пошуку оригінальних рішень і творчого самовираження, зокрема шляхом інтеграції різних видів мистецтва [4]. Відтак, розвиток креативності особистості визначається одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти.

Як слушно зазначає В. Павленко, молодший шкільний вік (6–10 років) є сензитивним періодом для розвитку креативного мислення. У цей час діти відзначаються активним становленням пізнавальних процесів, емоційної сфери та особистісних якостей, що створює сприятливі умови для формування творчого потенціалу. Саме в цей період посилюється здатність до довірливої уваги, пам'яті та мислення, водночас зберігається образність і безпосередність дитячого сприймання. Емоційність молодших школярів виявляється у відкритості, чутливості до нового та яскравому переживанні власного досвіду, що стимулює розвиток творчої уяви. Це, у свою чергу, формує внутрішню мотивацію до експериментування, відкритості до нових видів діяльності й створює підґрунтя для розвитку креативності [7]. Отже, важливим завданням учителя початкових класів є організація освітнього середовища, яке б сприяло розвитку творчого потенціалу учнів, підтримувало їхню самостійність та ініціативу.

У науковій літературі «креативність» розглядається як здатність особистості генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення, активно поєднувати знання та досвід у процесі пізнавальної та практичної діяльності. Деякі дослідники визначають креативність як вміння адаптуватися до нових умов і самостійно шукати нестандартні шляхи вирішення проблем [2]; інші – наголошують на важливості поєднання емоційної та когнітивної сфер у розвитку творчого потенціалу, що дозволяє дитині проявляти ініціативу, експериментувати й самовиражатися у різних видах діяльності [6; 8].

На наше переконання, образотворче мистецтво посідає особливе місце у процесі формування креативності молодших школярів, оскільки саме ця діяльність безпосередньо пов'язана з творчим самовираженням, уявою та здатністю до створення нового. Робота з кольором, формою, композицією, художніми образами сприяє розвитку дивергентного мислення, уміння бачити кілька варіантів розв'язання проблеми та знаходити оригінальні ідеї. Образотворче мистецтво стимулює творчу активність учнів завдяки поєднанню інтелектуальної, емоційної і практичної діяльності. У процесі малювання дитина не лише опановує технічні навички, а й вчиться експе-

риментувати з матеріалами, сміливо висловлювати власні думки через художні образи, долати стереотипність мислення, що формує впевненість у власних силах, розвиває ініціативність та самостійність.

Поділяємо думку А. Алтухової та А. Пятак, які підкреслюють, що образотворче мистецтво є особливим засобом у вирішенні завдань художнього, особистісного й духовного розвитку здобувача освіти. Заняття мистецтвом позитивно впливає на формування креативної, духовно-багатої людини, яка має розвинені естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу, прагне до творчого самовираження у будь-якій діяльності [1, с. 143].

У результаті аналізу наукових джерел з'ясовано, що образотворче мистецтво відіграє ключову роль у формуванні креативного мислення молодших школярів. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від середовища, в якому перебуває дитина, та від низки освітніх чинників. У цьому контексті перспективним напрямом дослідження є визначення педагогічних умов, що сприяють розвиткові творчих якостей учнів засобами образотворчої діяльності. До таких умов О. Лобова, А. Сидорська відносять:

- 1) використання продуктивних методів навчання, зокрема евристичних і проблемних, під час образотворчої діяльності;
- 2) інтеграцію образотворчого мистецтва з іншими видами творчої діяльності, такими як літературна, музична, хореографічна, театральна;
- 3) надання дітям можливості самостійного вибору варіативних творчих завдань [5, с. 211].

Підтримуємо позицію науковців, оскільки реалізація цих педагогічних умов у освітньому процесі створює сприятливе середовище для розвитку креативного мислення молодших школярів.

Що стосується методів навчання в образотворчій діяльності, то важливо поєднувати традиційні та інноваційні, орієнтовані на активну творчу діяльність учнів. До традиційних методів належать демонстрація прикладів, репродукування відомих творів мистецтва, виконання завдань за зразком, вправи на відпрацювання технічних навичок і прийомів, а також виконання практичних завдань у класичній формі. Ці методи сприяють формуванню базових умінь, розумінню художніх правил і законів композиції, розвиткові точності та посидючості, що є важливою основою для подальшого формування креативного мислення. Інноваційні ж методи передбачають стимулювання самостійності, експериментування і творчого пошуку учнів. Сюди належать проблемне навчання, творчі завдання відкритого типу, проєктна діяльність, колективні та індивідуальні дослідження, використання сучасних технологій для створення художніх робіт, а також методи, що заохочують фантазію й уяву дитини, наприклад, вільне малювання, створення авторських колажів або інсталяцій. Використання таких методів дозволяє розвивати не лише технічні навички, а й художній смак, здатність мислити нестандартно, генерувати власні ідеї, порівнювати різні варіанти рішень, вільно самовиражатися та формувати

внутрішню мотивацію до пізнання нового. Особливу увагу слід приділяти комбінуванню різних технік і прийомів у межах одного уроку. Наприклад, поєднання малювання та колажу або використання фарб разом із природними матеріалами стимулює уяву, дозволяє відтворювати складні художні образи та експериментувати з формою, кольором і композицією. Застосування таких методів сприяє розвиткові гнучкості мислення, навичок планування та організації власної діяльності, а також формує вміння співпрацювати під час колективних творчих завдань.

У цьому контексті Т. Форостюк та В. Форостюк звертають увагу на ефективність інтерактивного навчання, зокрема застосування методів «Мікрофон», «Мозковий штурм», а також групової та парної роботи. Дослідники підкреслюють, що творчі здібності учнів розвиваються найкраще в діяльності, яка відповідає їхнім інтересам і природним схильностям. Кожна дитина має потенціал для творчості, проте його реалізація значною мірою залежить від належної зовнішньої стимуляції [9, с. 559–560]. Інтерактивні методи навчання, поєднані з різноманітними художніми техніками та прийомами, створюють сприятливі умови для активізації творчого мислення та самовираження молодших школярів.

Як зазначає Ю. Чжао, ігрові методи й технології навчання також створюють умови для природного прояву уяви, фантазії та ініціативи дитини, стимулюють пошук нестандартних рішень і сприяють формуванню навичок творчого самовираження. Використання сюжетно-рольових ігор, творчих вправ у межах навчальних завдань та проєктної діяльності дозволяє залучати дітей до активної пізнавальної діяльності, інтегруючи емоційно-ціннісний і пізнавальний аспекти розвитку. Автор підкреслює, що такі технології найбільш ефективні саме у молодшому шкільному віці, коли дитина сприймає навчання як гру і охоче експериментує, поєднуючи навчальні завдання з творчою діяльністю [10].

Не менш важливим аспектом розвитку креативного мислення є інтеграція образотворчого мистецтва з іншими видами творчої діяльності. Наприклад, поєднання малювання і музики допомагає дитині передавати емоційний стан через кольори та ритм, використання театральних елементів або пантоміми стимулює розвиток уяви, фантазії і здатності до самовираження, а створення спільних творчих історій на основі художніх образів поєднує літературні та образотворчі навички. Такий комплексний підхід не лише розширює спектр можливостей для творчої діяльності, а й сприяє формуванню дивергентного мислення: діти вчаться бачити різні способи вираження однієї ідеї, порівнювати варіанти та експериментувати, обираючи найбільш вдалі способи реалізації задуму. Об'єднання образотворчої діяльності з іншими видами мистецтва стимулює ініціативу й самостійність учнів, формує позитивне ставлення до навчальної діяльності та сприяє розвиткові навичок творчого самовираження.

Важливим інструментом формування креативного мислення та розвитку творчого потенціалу є надання учням свободи вибору у творчій діяльності. Через власні рішення, експерименти та пошук індивідуальних шляхів реалізації задумів дитина отримує можливість проявляти себе як творчу особистість. Самостійний вибір стимулює внутрішню мотивацію, підвищує зацікавленість у навчанні та формує відповідальність за результати своєї діяльності. Учні не обмежуються стандартними інструкціями, а мають право обирати матеріали, техніки і способи реалізації власних ідей. Це сприяє зростанню самостійності, ініціативності та впевненості у власних творчих силах. При цьому, організація тематичних виставок дозволяє учням презентувати свої роботи, оцінювати результати діяльності та отримувати підтримку і схвалення від учителя й однолітків, що додатково підвищує мотивацію до подальшого творчого самовираження.

Ключовим чинником розвитку креативного мислення та творчого потенціалу учнів є створення сприятливого освітнього середовища. До його компонентів належать продуманий простір класу, наявність різноманітних матеріалів для творчості, доступ до сучасних технік і технологій, а також психологічно комфортна атмосфера, у якій кожна дитина відчуває підтримку. Таке середовище стимулює природну допитливість, спонукає до самостійного пошуку рішень, сприяє взаємодії між однолітками та розвитку комунікативних навичок. Лише за умови забезпечення психологічного комфорту та можливостей для самовираження можна ефективно формувати креативне мислення, ініціативність і впевненість учнів у власних творчих здібностях.

У цьому процесі ключову роль відіграє вчитель початкових класів, який не лише організовує фізичний і матеріальний простір, а й створює психологічну атмосферу підтримки, заохочує учнів до самостійності, творчих експериментів та взаємодії. Від професійної компетентності та педагогічної чутливості вчителя значною мірою залежить, наскільки освітнє середовище буде сприятливим для розвитку творчого потенціалу кожної дитини.

Таким чином, розвиток креативного мислення молодших школярів засобами образотворчого мистецтва є важливим і актуальним завданням сучасної початкової освіти. Особливу роль у формуванні творчого потенціалу дітей відіграє педагог, який організовує освітнє середовище, заохочує учнів до самостійності, експериментів і колективної творчої діяльності. Поєднання традиційних та інноваційних методів навчання, інтерактивних і ігрових технологій, а також надання свободи вибору у творчій діяльності сприяє активізації уяви, фантазії та внутрішньої мотивації учнів до самовираження. Інтеграція образотворчого мистецтва з іншими видами творчої діяльності розширює можливості для самовираження, стимулює ініціативність і розвиток комунікативних навичок, формує позитивне ставлення до навчальної діяльності та сприяє розвитку дивергентного мислення. Образотворче

мистецтво в початковій школі виступає не лише засобом художньо-естетичного виховання, а й дієвим інструментом формування творчості та всебічного розвитку молодших школярів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективним напрямом є аналіз освітніх програм для початкової школи, зокрема змістових ліній мистецької освіти галузі, з метою вдосконалення практичних підходів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алтухова А., Пятак А. Розвиток креативності учнів на уроках образотворчого мистецтва засобами колажу. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2024. № 41 (185). С. 142–148.
2. Данько Н., Васько О. Розвиток образного мислення учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 10(104). С. 325–338.
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Лобова О., Сидорська А. Педагогічні умови творчого розвитку молодших школярів засобами мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 4(128). С. 206–218.
6. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія] / за ред. проф. О. Є. Антонової. Житомир, 2017. 158 с.
7. Павленко В. В. Розвиток креативності учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва. *Проблеми освіти: збірник наукових праць ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. Вип. 92. С. 106–111.
8. Трагерюк О., Стрітьєвич Т. Розвиток творчого мислення школярів засобами образотворчого мистецтва. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*. (November 3, 2023; Bern, Switzerland). С. 171–173.
9. Форостюк Т. В., Форостюк В. О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі. *Перспективи та інновації науки (серія «Педагогіка», серія «Психологія», серія «Медицина»)*. 2024. № 5(39). С. 551–561.
10. Чжао Ю. Актуальні проблеми формування творчих здібностей особистості засобами образотворчого мистецтва. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2018. Вип. 151. Том 2. С. 131–135.

REFERENCES

1. Altukhova, A., Pyatak, A. (2024). Rozvytok kreatyvnosti uchniv na urokakh obrazotvorchoho mystetstva zasobamy kolazhu [Development of students' creativity in art lessons using collage]. *Scientific Collection «InterConf+»*. № 41(185). S. 142–148 [in Ukrainian]
2. Danko, N., Vasko, O. (2020). Rozvytok obraznoho myslennya uchniv pochatkovykh klasiv na urokakh obrazotvorchoho mystetstva [Development of figurative thinking of primary school students in art lessons]. *Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi*. №. 10(104). S. 325–338 [in Ukrainian]
3. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "On Education"]. (2017). zakon.rada.gov.ua. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian]

4. Kontseptsiiia «Nova ukrainska shkola» [Concept of the "New Ukrainian School"]. (2016). *mon.gov.ua*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]

5. Lobova, O., Sydorska, A. (2023). Pedagogichni umovy tvorchoho rozvytku molodshykh shkolnyariv zasobamy mystetstva [Pedagogical conditions for creative development of younger schoolchildren through art]. *Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi*. №. 4(128). S. 206–218 [in Ukrainian]

6. Pavlenko, V. V. (2017). Rozvytok kreatyvnosti molodshykh shkolnyariv [Development of creativity of younger schoolchildren]. Zhytomyr: [monograph]. 158 s. [in Ukrainian]

7. Pavlenko, V. V. (2019). Rozvytok kreatyvnosti uchniv pochatkovoyi shkoly zasobamy obrazotvorchoho mystetstva [Development of creativity of primary school students through art]. *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats*. Dnipro: DNU «Instytut modernizatsiyi zmistu osvity». Issue 92. S. 106–111 [in Ukrainian]

8. Traheriuk, O., Stritievych, T. (2023). Rozvytok tvorchoho myslennya shkolnyariv zasobamy obrazotvorchoho mystetstva [Development of students' creative thinking through art]. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*, Bern, Switzerland. November 3. S. 171–173 [in Ukrainian]

9. Forostiuk, T. V., Forostiuk, V. O. (2024). Rozvytok tvorchykh zdibnostei molodshykh shkolnyariv na urokakh obrazotvorchoho mystetstva u pochatkoviy shkoli [Development of creative abilities of younger schoolchildren in art lessons in primary school]. *Perspektyvy ta innovatsiyni nauky* (seriya «Pedahohika», «Psykholohiya», «Medytsyna»). №. 5(39). S. 551–561 [in Ukrainian]

10. Chzhao, Y. (2018). Aktualni problemy formuvannya tvorchykh zdibnostey osobystosti zasobamy obrazotvorchoho mystetstva [Current problems of developing personality's creative abilities through art]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka*. Issue 151. Vol. 2. S. 131–135 [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МОЧАН Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету.

Наукові інтереси: розвиток креативного мислення дітей молодшого шкільного віку засобами образотворчого мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MOCHAN Tetiana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Primary Education Mukachevo State University.

Scientific interests: development of creative thinking in younger school-age children through visual arts.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 11.10.2025 р.

УДК 37.018.43:004:37.091.12

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-240-244

НАРОВЛЯНСЬКА Марина –

аспірант Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка,

методист Українського державного центру

національно-патріотичного виховання,

краєзнавства та туризму учнівської молоді

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8693-3714>

e-mail: marinanarov@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядається процес підвищення кваліфікації, спрямований на формування готовності педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Обґрунтовано актуальність проблеми в контексті цифровізації освіти та необхідності цілеспрямованої підготовки педагогічних працівників до ефективного, творчого і водночас критичного використання інформаційно-комунікаційних технологій. На основі аналізу сучасних наукових підходів, міжнародних рамок цифрової компетентності педагогів (DigCompEdu, ICT-CFT, ISTE Standards for Educators), вітчизняних досліджень і практичного досвіду підвищення кваліфікації педагогів позашкільної освіти визначено педагогічні умови, що забезпечують розвиток цифрової компетентності й готовності педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. До таких умов віднесено: методичні (інтеграція інформаційної, методичної та психологічної складових, практикоорієнтований зміст, модульно-блочна побудова програм), організаційні (індивідуальні освітні траєкторії, змішане навчання, оптимізація професійного навантаження), психологічні (формування внутрішньої мотивації, подолання цифрової тривожності, застосування рефлексивних практик), технологічні (забезпечення сучасної інформаційно-технологічної інфраструктури, використання мультимедійного контенту, функціонування системи технічної підтримки) та інституційні (адміністративна й нормативно-правова підтримка, офіційне визнання результатів навчання). Показано, що ефективність підвищення кваліфікації та забезпечення формування готовності педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена взаємодією та взаємозалежністю визначених умов, їх узгодженістю з принципами андрагогіки та концепцією освіти впродовж життя. Результати дослідження мають теоретичне й практичне значення для удосконалення програм підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, розвитку цифрової культури освітнього середовища та забезпечення сталості цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: педагогічні умови, інформаційно-комунікаційні технології, цифровізація, цифрова компетентність, готовність педагогів, підвищення кваліфікації, підготовка кадрів, освіта впродовж життя.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>